

Lausunto

07.07.2022

Asia: VN/23753/2021

Lausuntopyyntö sosiaalisen luototuksen uudistamista koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus (jatkossa Koske) kiittää mahdollisuudesta lausua sosiaalisesta luototuksesta annetun lain muuttamiseen liittyvästä hallituksen esityksestä.

Hallituksen esityksen pääasiallisena tavoitteena on toteuttaa Sanna Marinin hallitusohjelman tavoitetta, jonka mukaan sosiaalinen luototus otetaan käyttöön koko maassa ja sitä järjestetään kaikilla hyvinvointialueilla. Kosken lausunto pohjautuu paljolti Koskessa tehtyyn STM:n tilaamaan selvitykseen sosiaalisesta luototuksesta (Sosiaalinen luototus – Selvitys valtakunnallisen käyttöönoton edellytyksistä, STM:n raportteja ja muistioita 2021:24) samoin kuin Kosken Keski-Suomen maakunnassa tuottaman erityisesti sosiaaliasiamiespalvelun kautta kerääntyneeseen tietoon. Keski-Suomen asukkaista yli puolet on jo sosiaalisen luototuksen piirissä.

Yleisellä tasolla Koske pitää perusteltuna hallituksen esityksessä ehdotettuja muutoksia sosiaalista luototusta säätelevään lainsäädäntöön. Nykytilanteessa keskeinen ongelma on ko. palvelun epätasa-arvoinen saatavuus eri puolilla Suomea. Asukkaan näkökulmasta hänen mahdollisuutensa saada sosiaalinen luotto riippuu siitä, missä kunnassa hän asuu. Niissäkin kunnissa, joissa sosiaalinen luototus on käytössä, palvelua järjestetään hyvin eri tavoin. Jos nykykäytäntö jatkuu, myös eriarvoisuus palvelun suhteen jatkuu.

Tehdyn selvityksen mukaan sosiaalinen luototus on alikäytetty palvelu. Sillä on voitu auttaa tehokkaasti pienituloisia ja velkaongelmien kanssa painiskelevia ihmisiä. Sosiaalisen luototuksen tavoite ylivelkaantumisen ehkäisemiseksi on erittäin tärkeä, koska ylivelkaantuneisuus on yhteiskunnassamme merkittävä ilmiö. Huomiota on kiinnitettävä siihen, että maksuhäiriöisten määrä on viime kuukausina kasvanut erityisesti nuorten kohdalla. Huhti-kesäkuussa 2022 maksuhäiriörekisteriin päätyi 1200 uutta alle 20-vuotiasta. Maksuhäiriöiden on todettu olevan

useimmiten yhteydessä erilaisiin sosiaalisiin ongelmiin kuten heikkoon koulutustasoon, aikaisempiin toimeentulovaikeuksiin, mielenterveysongelmiin ja työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämiseen. Siten on hyvin perusteltua nähdä sosiaalinen luototus yhtenä sosiaalihuollon palveluna, mitä lakiuudistus myös vahvistaa.

Sosiaalisen luototuksen laajentaminen ja vahvistaminen on luonteva ja perusteltu kehitysjatkuvo toimeentulotuen perusosan siirryttyä Kelan käsiteltäväksi vahvistamaan tulevien hyvinvointialueiden taloussosiaalityön keinovalikoimaa.

Lakiuudistuksessa tulisi ottaa vielä huomioon seuraavaa:

Kun tarkoituksena on yhdenmukaistaa keinovalikoimaa ja käytäntöjä ja siten vähentää palveluun liittyvää eriarvoisuutta, olisi syytä myös yhdenmukaistaa lainaehdotuksia kuten luototuksen vähimmäiskriteerejä, enimmäislainamäärää ja takaisinmaksuaikaa. Tärkeätä on myös turvata palvelun toteuttamiseen riittävät resurssit sekä osaaminen. Palvelun toteuttaminen edellyttää niin sosiaalityön prosessin hallintaa kuin talous- ja velkaneuvonnan erityisosaamista. Palvelun vaikutuksia tulee seurata systemaattisesti ja yhteisesti sovitulla tavalla, jotta kerääntyy tietoa siitä, miten palvelu on vaikuttanut ihmisten hyvinvointiin ja taloudelliseen toimintakykyyn kuin myös hyvinvointialueiden talouteen.

Kosken tuottaman sosiaaliamiespalvelun kautta on kertynyt tietoa siitä, että asiakkaat ovat olleet pettyneitä pitkiin jonotus- ja käsittelyaikoihin sekä siihen, että luoton saaminen on saattanut jäädä kiinni riittämättömästä maksuvarasta, vaikka asiakkaat ovat tulleet toimeen pienemmälläkin käyttövaralla ja kyenneet silti hoitamaan raha-asiansa.

Säädöksissä on otettava huomioon se, ettei sosiaalisesta luotosta muodostu asiakkaan edun ja oikeuksien vastaisesti vaihtoehto täydentävälle tai ehkäisevälle toimeentulotuella. Luoton saajalla tulee olla myös mahdollisuus maksaa luotto ennen aikaisesti ilman sanktioita.

2§ Sosiaalisen luototuksen järjestäminen ja toimeenpano: Sosiaalisen luototuksen ehtojen ja myöntämiskriteereiden tulisi olla yhdenmukaiset eikä täysin hyvinvointialueen määriteltävissä.

7a§ vapaakuukaudet ja 7b§ maksuvapautus: Vapaakuukausien määrä on syytä jättää asiakkaiden yksilöllisten tilanteiden vuoksi asiakkaiden ja sosiaalialan ammattilaisten yhteiseen suunnitteluun ja siten hyvinvointialueiden harkintaan.

9§ taloudellinen neuvonta ja ohjaus: Sosiaalisen luototuksen asiakkuuteen tulee kuulua pyytämättäkin sosiaalihuollon ammattihenkilön tapaaminen, koska kyseessä on asiakkaiden itsenäistä suoriutumista edistävä ja tukeva sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen väline.

Lisäksi Koske pitää tärkeänä, että sosiaalista luototusta kehitetään jatkossakin osana sosiaalihuollon palvelua. Sosiaalihuollon palveluna hakijan kokonaisvaltainen auttaminen mahdollistuu ja huomioiduksi tulee tarvittavassa määrin ei vain hänen taloudellinen tilanteensa vaan elämäntilanne kokonaisuudessaan. Kyse on sosiaalityön keskeisestä tavoitteesta vahvistaa asiakkaan toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista.

Möller Sointu
Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus